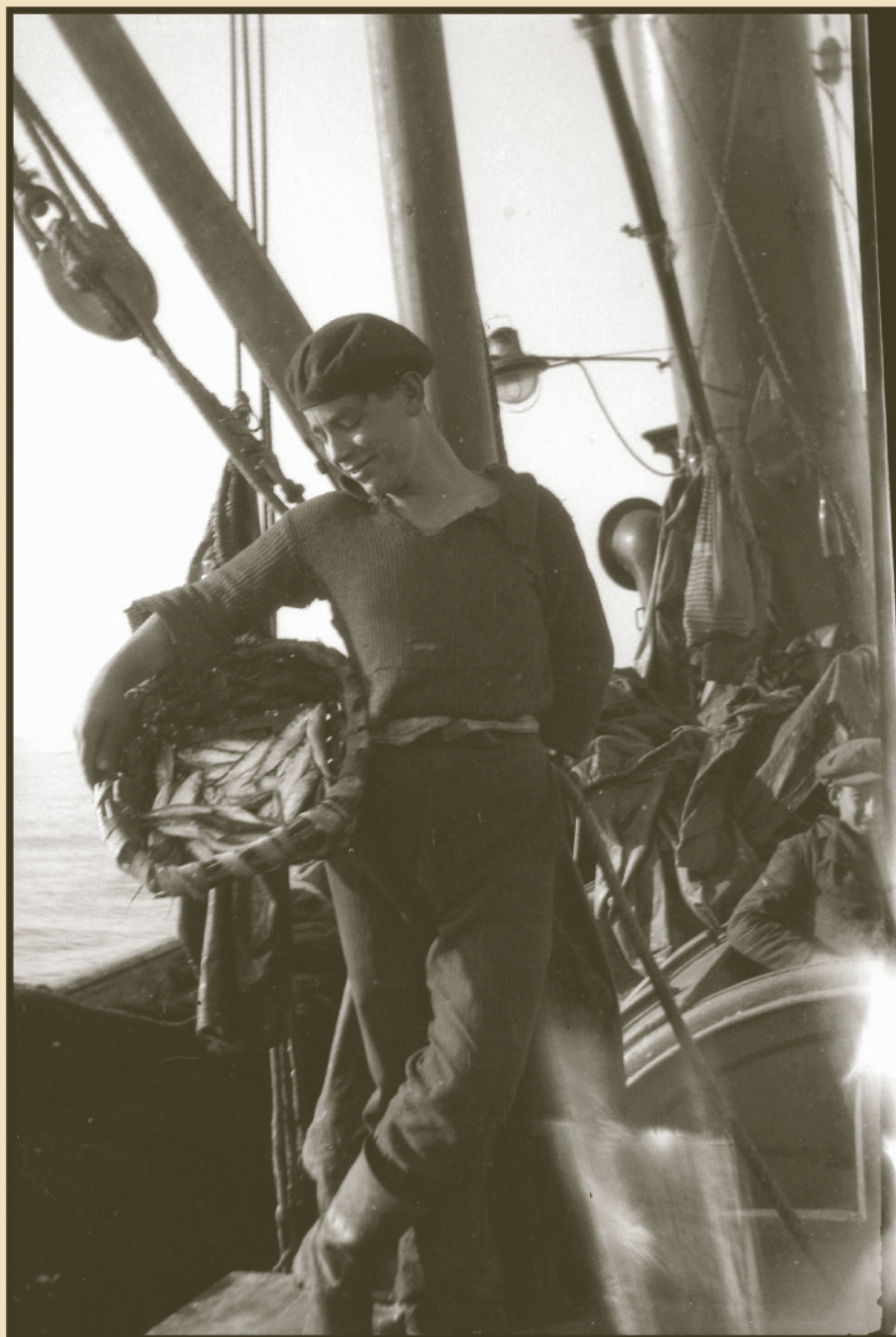

ARDENTÍA

Revista Galega de Cultura Marítima e Fluvial - Nº3 - 9 €

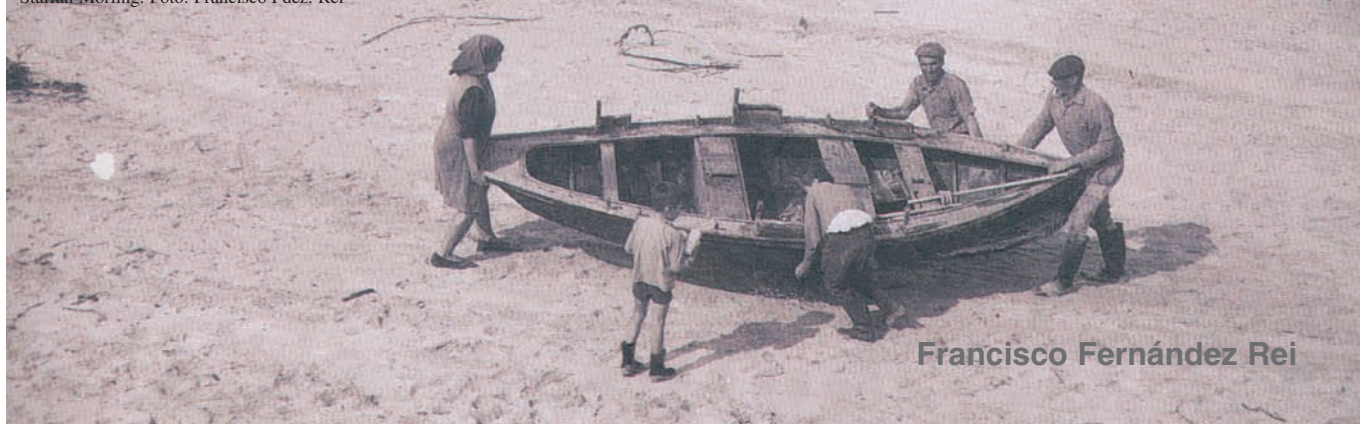
UN MAR DE MEMORIAS

O Barco da Memoria. Eduardo Blanco Amor, fotógrafo do mar.
Crónica do VII Encontro...

Staffan Mörling. Foto: Francisco Fdez. Rei

Staffan Mörling, o sueco de Beluso que dignificou os barcos dos pobres

Francisco Fernández Rei

Illa de Ons, 1965. Foto: Staffan Mörling

Os galegos foron moi sensibles a pesar dos efectos da sociedade de consumo, mesmo puxeron de moda as embarcacións tradicionais (...). Galicia está na vangarda da recuperación e iso, impulsado pola Administración, fíxose case canda a Bretaña francesa ou Noruega. Pero non se fixo imitando, senón que se fixo ó mesmo tempo e coa xente nova que estaba especialmente interesada en botar cada día máis dornas.

(S. Mörling en *La Voz de Galicia*, 22.1.06)

En 1934 Xaquín Lorenzo publicou o artigo "As dornas do Porto do Son", traballo pioneiro na investigación sobre o mar dos galegos, pois nada se fixera sobre a etnografía do litoral de Galicia. O autor describía cada unha das partes desa emblemática (e poética) embarcación e da súa vela, os aparellos e o tipo de pesca, á vez que daba breves notas sobre como rezaba, vestía e comía a tripulación da dorna, que chegaba a estar dous días no mar. Daquela estábese nun momento crítico, a punto de desapareceren unha chea de costumes e embarcacións típicas que, dicía *Xocas*, "aixiña non serán mais que unha lembranza na mente dos vellos mariñeiros", á vez que consideraba que a dorna, o xeito

e a traña ían rematando a súa vida, porque os motores de explosión desprazaban eses barcos tradicionais.

Aplicando o mesmo método "palabras e cousas" de *Xocas*, pouco despois o alemán W. Schröder publicaba "Die Fischerboote von Finisterre" (1937), un estudo dos barcos de pesca de Fisterra coa descrición etnográfica da lancha, das súas variantes menores e da chalana de fondo plano, xunto co estudo etimolóxico da terminoloxía desas embarcacións.

Lanchas en Muros, 1947. Foto: Malvárez

Trinta anos despois destes dous traballos pioneiros, Ricardo Mora publicaba o libro *Hombres y dornas* (1965), ilustrado con fotos nas que se salienta a individualidade dese barco e se estudaba a xornada de traballo dun pescador de dorna. E en 1964 chegaba a Galicia o sueco Staffan Mörling, que viña de estudar os barcos das illas Feroe e quería facer o mesmo coas dornas, que tamén se constrúen a "tingladillo", sistema polo que cada táboa se suxeita por fóra do bordo da de abaixo, cunha estrutura semellante á do bote anguleiro do tramo final do Miño, que na beira galega do río chaman *caiuco* e na beira portuguesa *carocho*.

Entre 1964 e 1967, cando moitos barcos tradicionais estaban case para "desghuase", Mörling percorreu todo o litoral galego para fotografar, facer planos, recoller a rica terminoloxía e o xeito de vida do *bote* de Ribadeo e da *ghamela* da Guarda, dos *barlotes* de Bares e dos *trinca-dos* de Ferrol, das *lan-chas* de Caldebarcos e de Fisterra, das *dornas* de Ons e de Ribeira, dos *carochos* do Miño e das *chalanas*, *falu-chos* e tantos outros barcos de madeira que poden verse na monografía *As embarcacións tradicionais de Galicia* (1989). Esta obra é a innegable "Biblia" do movemento de recuperación do patrimonio marítimo e fluvial galego (e do norte de Portugal), un patrimonio que Mörling tanto contribuíu a erguer co seu xeneroso e activo apoio cando a comezos da década de 1990 esas embarcacións estaban totalmente infravaloradas e só uns poucos soñaban con recuperalas e socializar o seu uso.

A finais do 2005 publicouse *Lanchas e dornas. A estabilidade cultural e a morfoloxía das embarcacións na costa occidental de Galicia*, versión galega dunha obra

de Mörling que dous anos antes aparecera en inglés. Entre outros aspectos o autor analiza o valor identitario da dorna no mar da Arousa e na illa de Ons e o da lancha da Costa da Morte e doutras partes atlánticas. A obra acompáñase de esquemas e fotos deses barcos, xunto con fotos da vida en Ons nos anos 60 que constitúen un documento etnográfico único e dun valor inestimable.

O xoves 19 de xaneiro do 2006, despois dunha sesión extraordinaria na que a Corporación Municipal de Bueu nomeou Fillo Predilecto a Mörling, no Centro Social do Mar desa vila celebrouse unha sesión académica promovida pola

Asociación de Amigos das Embarcacións Tradicionais "Os Galos" de Bueu e a Consellería de Pesca e Asuntos Marítimos, coa colaboración do Concello de Bueu. Á homenaxe sumáranse institucións oficiais vencelladas cos campos da investigación e da docencia ás que Mörling se dedicou ó longo de toda a súa vida profesional: a Escola Naval Militar de Marín, o Consello da Cultura Galega e a FGCMF (Federación Galega pola Cultura Marítima e Fluvial).

Era a merecida homenaxe a aquel estudante de arte e das tradicións europeas que en 1964 sentiu "un efecto elec-

trizante" cando viu por primeira vez as dornas na praia de Beluso, coa súa obra viva carenada cun líquido claríño e algo amarelo, o que lle dá unha coloración cremosa que contrastaba coa pintura negra da obra morta. Un contraste que aumentaba o efecto estético das liñas do casco, tal como diría Mörling en *Lanchas e dornas*.

O acto académico, dunhas dúas horas e media de duración, non cansou nin aborreceu os asistentes que aba-

Portada de *Lanchas e Dornas*

Foto cedida por www.culturamaritima.org

rrotaban o Centro Social. Alí estaban representantes de moitas asociacións da FGCMF e tamén os que presidiran a Federación (Dionísio Pereira, Xavier Trepát e Xaquín Cuíñas) e o seu actual Presidente (Fernando Piñeiro) con membros da Xunta Directiva. Alí estaba Pablo Carrera do Museo do Mar e veciños de Beluso (e de Ons) e Bueu e moita outra xente.

A sesión presidiuna a Conselleira de Pesca, que con sinxelas pinceladas gabou o labor de Mörling, que definiu como "mariñeiro dos saberes" que tanto se esforzou na recuperación dos nosos barcos tradicionais. Logo a Conselleira introduciu as salutacións da alcaldesa de Bueu, do Presidente do Consello da Cultura Galega e do cónsul de Suecia en Galicia, ás que seguiu a intervención do Presidente da FGCMF, que leu as adhesións de institucións e persoas que se sumaban á homenaxe. E a seguir viñeron os discursos, todos moi amenos, e nos que se percibía cariño, respecto e o lídimo orgullo de tratar a ese sueco que se empezou a sentir de aquí o día despois de casar en Beluso cunha costureira, filla dun mariñeiro de Ons. Era o ano 1967, e nesa parroquia de Bueu quedou a vivir.

O primeiro discurso foi de Dionísio Pereira, en representación da FGCMF da que fora o seu primeiro presidente, que salientou que, cando Mörling participara no histórico Encontro de Embarcacións Tradicionais de Ribeira de 1993, comprendeu que non estaba "diante dun erudito máis, senón dunha persoa comprometida cos hábitos e cos sentimentos do seu país de adopción". Dionísio lembrou que nunha mesa redonda dese Encontro Mörling falara do exemplo de Noruega, onde

Illa de Ons, 1965. Foto: Staffan Mörling

desde había anos a xente practicaba a vela tradicional mercé á construción de numerosas réplicas de barcos, á vez que apuntaba que non era contradictorio "que os museos aseguraran a preservación das diversas tipoloxías de embarcacións illándoas no tempo e no espacio para que non se deteriorasen, e que, de maneira simultánea, a poboación puidese disfrutar delas de xeito masivo, atribuíndolles novos usos de acordo coas necesidades propias das sociedades modernas".

A seguir viñeron os discursos de José Mª de Juan-García, catedrático de Enxeñaría Naval da Universidade da Coruña, e do arquitecto César Portela. Juan García gabou o rigor científico, o compromiso e a obxectividade das publicacións de Mörling, mentres que Portela, que foi quen o trouxo a Galicia cando os dous estudaban en Madrid, lembrou "o insólito que era nos anos 60 que un estranxeiro viñese a Galicia cando os galegos estabamos emigrando". O derradeiro discurso foi de Francisco Javier Franco Suances, comandante-director da Escola Naval de Marín, que de xeito divertido foi contando anécdotas de "Míster Morning" cando lles ensinaba inglés nesa Escola.

Logo Mörling contestou cada un dos discursos. Falou das embarcacións dos pobres ás que se entregou durante tantos anos, e lembrou a Dionísio, a Antón Pais e a Isidro Mariño... E falou de Ons, e do ben que o trataron sempre en Galicia, e particularmente en Bueu. Despois proxectouse un documental de gran valor antropolóxico sobre a illa de Ons e a pesca do polbo en dorna, que o seu irmán Mikael filmara en 1972 para a TV norueguesa, pero que nunca se emitira. A narración é do propio Staffan. E no remate da sesión académica, a Banda de Gaitas (á escoce-sa) Manxadoira tocou unha muiñeira, que a muller de Mörling aproveitou para bailar. E coa interpretación do Himno Galego fechouse a longa e amena sesión académica.

Xa ben de noite, continuou a homenaxe cunha cea que organizaran a Consellería de Pesca, o Concello de Bueu, a Asociación "Os Galos" e a FGCMF. Os comensais estabamos en mesas con nomes das illas Feroe, de onde era o bacallau da empanada que nos serviron. Non sei se era de Ons o polbo á prancha. Outro prato eran "popietas de linguado", en realidade unha gamba rodeada dun lirio (o bacallau da nosa costa), cunha crema que disfrazaba o sabor do suposto lingua-

do. Non faltou a queimada, con esconxuros en latín e español do propio Mörling.

Na cea os amigos da Asociación "Os Galos" agasallaron cun fermoso ramo de flores a súa dona, Xosefa Otero, mentres que os membros da FGCMG agasallamos a Mörling cunha placa-cadro de Galicia, que lle entregou Uxío Allo, e coa primeira Dorna de Ouro da Federación, que Fernando Piñeiro puxo na lapela da súa chaqueta. Queríamos agradecerlle, en nome das 37 asociacións da FGCMF, o seu inmenso esforzo por axudarnos a valorar os barcos dos pobres e a sabia cultura que os rodea, aínda sabendo que endexamais lle poderemos pagar a este sueco de Beluso a súa viaxe iniciática no estudo das nosas embarcacións tradicionais.

Illa de Ons, 1964. Foto: Staffan Mörling